

5. Polacy w Koalicji Antyhitlerowskiej

1. Początki Polskich Sił Zbrojnych (PSZ) na Zachodzie.

a) wojsko polskie we Francji – powstanie

- Rząd francuski zgodził się w 1939 r. na utworzenie na swoim terytorium armii polskiej, która miała się rekrutować spośród emigrantów polskich oraz żołnierzy, którym udało się przedostać na Zachód. Oficerowie mieli rekrutować się spośród żołnierzy, którzy uciekli z kraju lub z obozów internowania na Litwie i w Rumunii.
- Armia ta zaczęła się formować już we wrześniu 1939 r. Pod względem operacyjnym miała podlegać dowództwu francuskiemu. Również Francja miała dostarczyć uzbrojenie i wyposażenie. Liczyła 85 tys. żołnierzy. Dzięki temu we Francji powstały:
 - ✓ 1 Dywizja Grenadierów,
 - ✓ 2 Dywizja Strzelców Pieszych,
 - ✓ 3 Dywizja Piechoty,
 - ✓ Brygada Strzelców Podhalańskich,
 - ✓ Lekka Dywizja Zmechanizowana,
 - ✓ 150 lotników polskich służyło w dywizjonach francuskich.

b) udział w walkach w 1940 r.

- **walki w Norwegii** - żołnierze polscy po raz pierwszy wzięli udział w walkach w Norwegii gdy Francja i Wielka Brytania wysłały do tego kraju korpus ekspedycyjny. Brygada Strzelców Podhalańskich gen. Zygmunta Szyszko – Bohusza weszła w jego skład. 13 maja 1940 r. wzięła udział w ataku na Bjervik, brała udział w walkach o zdobycie Narwiku (zajęła miasto Ankenes i odcięła Niemcom drogę odwrotu z Narwiku). Pod koniec kampanii norweskiej została ewakuowana z resztą sił korpusu angielsko – francuskiego. W kampanii norweskiej wzięły również udział polskie okręty: niszczyciele ORP „Błyskawica”, ORP „Grom” i ORP „Burza” oraz okręt podwodny ORP „Orzeł”, któremu udało się zatopić niemiecki transportowiec. Niestety od bomb lotniczych zatonął ORP „Grom”.
- **walki we Francji** – Dywizja Grenadierów gen. Bronisława Duchą pod koniec maja 1940 r. została skierowana do obrony linii Maginota na wschód od Metz, w późniejszym etapie walk osłaniała tyły wojsk francuskich. 21 czerwca 1940 r. dowódca wydał rozkaz o zniszczeniu broni i przedzieraniu się na południe. Nielicznym udało się przedostać do Wielkiej Brytanii. 2 Dywizja Strzelców Pieszych generała Bolesława Prugar – Ketlinga została wprowadzona do walki w kilku grupach. Główne siły dywizji otrzymały rozkaz obrony linii Maginota, a później obrony tzw. Bramy Burgundzkiej (między Wogezami a Szwajcarią). Okrążona przez dywizje niemieckie, 18 i 19 czerwca 1940 r. stoczyła bitwę i przekroczyła granicę ze Szwajcarią gdzie ją internowano. Lekka Dywizja Zmechanizowana była w stadium organizacyjnym gdy Niemcy zaatakowały Francję. Tylko 10 Brygada Kawalerii Pancerniej gen. Stanisława Maczka brała udział w wojnie. Została ona wcielona do 10 armii francuskiej i walczyła w okolicach Reims. Osłaniała ona odwrót armii francuskiej. W momencie wyczerpania amunicji i paliwa zniszczyła sprzęt i zaczęła przedzierać się na południe. Brygada Strzelców Podhalańskich brała udział na Płw. Bretońskim wraz z 3 Dywizją Piechoty płk. Tadeusza Zieleniewskiego oraz Batalionami Szkolnymi. Gdy obrona Bretanii się załamała oddziały te zostały rozwiązane. 150 lotników brało udział w wojnie we Francji w ramach jednostek francuskich. Łącznie w obronie Francji poległo ok. 1400 polskich żołnierzy, 13 tysięcy zostało internowanych w Szwajcarii, a około 15 tysięcy dostało się do niewoli niemieckiej. Około 25 tysięcy ewakuowało się do Wielkiej Brytanii.

- **bitwa o Anglię.** W lipcu 1940 r. w Szkocji zaczęto tworzyć nowej jednostki lądowe oraz dywizjony lotnicze oznaczone numerami **300 – 309 i 315 – 318 (łącznie 9 , w tym 4 bombowe)**, które w sierpniu i wrześniu 1940 r. wstąpiły się w powietrznej „bitwie o Anglię”. Lotnictwo polskie pod dowództwem **gen. Józefa Zająca** zniszczyło około 250 samolotów niemieckich. Brało również udział w bombardowaniu Niemiec, wspomagało działania lądowe podczas walk w Afryce, podczas lądowania w Normandii itp. W „bitwie o Anglię” najbardziej wstąpił się **Dywizjon 303 „Warszawski” im. Tadeusza Kościuszki. L**

d) PSZ w Wielkiej Brytanii

- pierwotnie były formowane w Szkocji.
- w 1942 r. oddziały przeformowano w **1. Korpus Pancerno – Motorowy**; w jego skład weszły:
 - ✓ 1. Dywizja Pancerna gen. Stanisława Maczka,
 - ✓ 1. Brygada Strzelców,
 - ✓ jednostki pomocnicze.
- 1. Samodzielną Brygadę Spadochronową gen. Stanisława Sosabowskiego podporządkowano bezpośrednio Naczelnemu Wodzowi (miała wspierać powstanie w kraju).

e) polskie okręty i statki handlowe w II wojnie światowej.

- Z Polski jeszcze przed wybuchem wojny wypłynęły niszczyciele: ORP „Burza”, ORP „Błyskawica” i ORP „Grom”. Już w czasie działań wojennych do Anglii udało się przedrzeć okrętom podwodnym: ORP „Orzeł” i ORP „Dzik”. Okręty te brały udział w patrolowaniu Morza Północnego, współdziałały z jednostkami lądowymi w kampanii norweskiej, wówczas zatonał „Grom”.
- Po upadku Francji i podpisaniu z Anglią konwencji wojskowej rząd emigracyjny otrzymał 4 nowe niszczyciele: „Kujawiak”, „Garland”, „Krakowiak”, „Piorun”. Dysponował więc 6 niszczycielami, 4 okrętami podwodnymi i 3 ścigaczami.
- Okręty polskie wstąpiły się podczas walk na Morzu Śródziemnym przy utrzymaniu Malty (dwa okręty podwodne zostały tam nazwane „straszными bliźniakami”), ORP „Piorun” rozpoczął ostrzał największego pancernika niemieckiego – „Bismarcka” i związał go walką do czasu przybycia okrętów brytyjskich. Walka ta zakończyła się zatopieniem „Bismarcka”. Oprócz tego na Zachodzie pod polską banderą pływały statki handlowe, które były używane jako statki transportowe i pływały w konwojach.

2. Armia Polska gen. Władysława Andersa

- Armia Polska w ZSRR została utworzona na podstawie **konwencji wojskowej z 14 sierpnia 1941 r.** Pod względem operacyjnym miała podlegać dowództwu Armii Czerwonej. Ustalono, że jednostki polskie zostaną przesunięte na front dopiero po osiągnięciu pełnej gotowości bojowej i że nie zostaną rozdzielone. Żołnierzy miano rekrutować spośród polskich jeńców wojennych (z września 1939 r.) oraz z byłych obywateli polskich. Początkowo armia miała liczyć około 30 tys. Ze względu na ilość ochotników szybko zwiększono jej liczebność. Podczas wizyty Sikorskiego w Moskwie w grudniu 1941 r. zdecydowano o zwiększeniu jej liczebności do 96 tysięcy żołnierzy i 30 tysięcy rezerwy.
- Władze polskie odmówiły wystąpienia na front 5 Dywizji Piechoty ze względu na braki w zaopatrzeniu w żywność, umundurowanie i broń. Winston Churchill zaproponował Stalinowi przesunięcie Armii Polskiej w ZSRR na południe kraju lub do Iranu — chciał je wykorzystać do obrony Bliskiego Wschodu. Władze radzieckie ograniczyły racje żywnościowe dla Armii Polskiej

co znacznie przyczyniło się o podjęciu decyzji o przesunięciu Armii do **Iranu**. 80 tys. żołnierzy i 35 tys. cywilów **ewakuowało się między kwietniem a sierpniem 1942 r.**

- **Od tej pory stanowili oni tzw. Armieję Polską na Wschodzie.** Armia ta powstała rozkazem z 12 września 1942 r. Stacjonowała ona we wschodnim Iraku i w Palestynie. Brała udział w obronie Bliskiego Wschodu. Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich gen. Stanisława Kopańskiego brała udział w walkach o Tobruk w Afryce Północnej jeszcze w 1941 r. Teraz została przemianowana na Brygadę Karpacką i włączona w skład Armii Polskiej Na Wschodzie.
- ponownie siły polskie zostały użyte w kampanii włoskiej. Wydzielono z Armii Polskiej 2 Korpus Polski, który walczył o Monte Cassino (maj 1944 r.), w sierpniu wyzwolił Anconę we Włoszech, a w kwietniu 1944 r. – Bolonię. 2 Korpus Polski w większości składał się właśnie z żołnierzy wyprowadzonych z ZSRR. Największe straty poniósł pod Monte Cassino w dniach 11 – 19 maja 1944 r., podczas których zginęło prawie 1000 żołnierzy.

3. Udział wojsk polskich w walkach na Zachodzie Europy w 1944 r.

6 czerwca 1944 r. wojska alianckie lądowały w Normandii. Wśród nich były również oddziały polskie.

- 1 Dywizja Pancerna gen. Stanisława Maczka liczyła 16 tys. żołnierzy i prawie 400 czołgów. Rozpoczęła działania wojenne w sierpniu 1944 r. i walczyła w składzie 1 Armii Kanadyjskiej. Brała udział w wyzwolaniu Francji (bitwa pod Falaise), Belgię (zdobyła Gandawę i Axel, Brede). Zakończyła swój szlak bojowy zajmując Wilhelmshaven (Niemcy).
- Samodzielna Brygada Spadochronowa liczyła 2,5 tysiąca komandosów. Dowodził nią gen. Sosabowski. Brała udział w operacji o kryptonimie „Market Garden” zdobycia mostów na Renie w Arnhem. Ze względu na błędy dowództwa straciła ¼ swego stanu i została wycofana do Wielkiej Brytanii. Weszła do działania ponownie we wrześniu 1944 r.

4. Wojsko Polskie u boku Armii Czerwonej.

a) Po wyjściu armii generała Andersa do Iranu w 1942 r. komuniści polscy w ZSRR założyli Związek Patriotów Polskich (ZPP). Wystąpił on z prośbą do Stalina o utworzenie oddziałów polskich u boku Armii Czerwonej. 8 maja 1943 r. oficjalnie Stalin wyraził na to zgodę.

b) Na mocy umowy zawartej ze Stalinem w maju 1943 r. zaczęto formować 1 Dywizję Piechoty im. Tadeusza Kościuszki w Sielcach nad Oką. Weszła ona do działań wojennych w składzie 33 Armii wojsk radzieckich na Smoleńszczyźnie. Największą bitwą na szlaku bojowym tej dywizji była bitwa pod Lenino 12 – 13.10.1943 r. Podczas tej bitwy Dywizja straciła 25% swojego stanu.

c) **1. Armia Wojska Polskiego** powstała w 1944 r. z oddziałów formowanych od marca 1944 r. Weszła do działań wojennych w chwili rozpoczęcia wyzwolania ziem polskich w połowie lipca 1944 r. Składała się z czterech dywizji piechoty, dywizji artylerii przeciwlotniczej, pięciu brygad artylerii armat i haubic oraz z brygady pancernej, kawalerii oraz około 40 samodzielnych pułków, batalionów, kompanii różnego rodzaju wojsk – około 80 tys. żołnierzy. Jej dowódcą został **gen. Zygmunt Berling**.

Pod względem operacyjnym podlegała dowództwu 1. Frontu Białoruskiego marszałka Konstantego Rokossowskiego. **Szlak bojowy:**

- w sierpniu forsowała Wisłę pod Dęblinem i Puławami, wyzwalała prawobrzeżną Warszawę i we wrześniu 1944 r. podjęła nieudaną próbę pomocy dla Powstania Warszawskiego, próbując zdobyć przyczółek czerniakowski na prawym brzegu Wisły,

- Brygada Pancerna im. Obrońców Westerplatte walczyła na przyczółku magnuszewskim i stoczyła bitwę pancerną pod Studziankami (sierpień 1944 r.).
 - W październiku 1944 r. 1 Armia WP brała udział w walkach w okolicach Jabłonny,
 - Następnie walczyła w ofensywie zimowej 1945 r. (operacja wiślańsko – odrzańska) :
 - ✓ Przeprowadziła Operację Warszawską na skutek której 17 stycznia 1945 r. wyzwolono Warszawę.
 - ✓ Brała udział w walkach na Wale Pomorskim, wyzwalała Gdańsk, zdobyła Kołobrzeg, broniła wybrzeża bałtyckiego od Kołobrzegu do Szczecina.
 - W kwietniu – maju 1945 r. wzięła udział w operacji berlińskiej – forsowała Odrę, walczyła w Brandenburgii, a 1. Dywizja im. Tadeusza Kościuszki brała udział w zdobywaniu Berlina.
 - Zakończyła swój szlak bojowy na linii rzeki Łaby.
- d) **2. Armia Wojska Polskiego** , dowodzona przez **gen. Karola Świerczewskiego**; walczyła w ramach
1. Frontu Ukraińskiego gen. Iwana Koniewa
 - utworzono ją na terenach wyzwolonej Polski w 1944 r. i skierowano do walki wiosną 1945 r. Jej liczebność dorównywała 1. Armii WP. Wcielano do niej siłą żołnierzy AK, ponad 50% oficerów zostało „wypożyczonych” od Armii Czerwonej. W skład 2. AWP weszły silniejsze jednostki pancerne – 1 Korpus Pancerny.
 - W kwietniu i maju 1945 r. brała udział w Operacji Berlińskiej w walkach na Łużycach; wzięła udział w Operacji Praskiej i wyzwolaniu Pragi – swój szlak bojowy zakończyła na jej przedmieściach.